

DOI: 10.58423/2786-6742/2024-6-404-418
УДК 330.1:336.7

Ірина ТЯЖКОРОБ

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансових технологій та консалтингу
Львівський національний університет імені Івана Франка,
Львів, Україна
ORCID ID: 0000-0002-8260-5999

ПОДОЛАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ АСИМЕТРІЇ В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛЬНИМИ ФІНАНСАМИ: ТЕХНОЛОГІЇ ФІНАНСОВО- ІНВЕСТИЦІЙНОГО КОНСАЛТИНГУ

Анотація. Акцентовано, що в умовах асиметричності інформації послуги фінансових консультантів стають зручним, об'єктивним інструментом для вирішення численних фінансових завдань. Визначено, що фінансово-інвестиційний консалтинг є інноваційною соціальною технологією, яка являє собою систему практичних знань у галузі фінансів та інвестицій, а також способів вирішення завдань з управління фінансовою поведінкою людей для досягнення окреслених фінансових цілей. Запропоновано послідовність вибору фінансового консультанта, яка складається з восьми етапів: визначення власних фінансових цілей та потреб; вибір типу фінансового консультанта; перевірка рівня кваліфікації фінансового консультанта; вивчення досвіду та репутації фінансового консультанта; ознайомлення зі структурою оплати послуг фінансового консультанта; налагодження відкритих та довірчих відносин з фінансовим консультантом; укладання контракту з фінансовим консультантом та оцінювання результативності намічених фінансових цілей. Зазначено, що розвиток вітчизняного інституту незалежних фінансових консультантів потребує державної підтримки, яка полягатиме у впорядкуванні на законодавчому рівні термінології консалтингу, як виду професійної діяльності; стимулюванні впровадження в закладах вищої освіти освітніх програм підготовки персональних фінансових консультантів, а також у введенні обов'язкової сертифікації діяльності фінансових консультантів для підвищення рівня кваліфікації консультантів та забезпечення високої якості послуг консалтингу. Зроблено висновок, що активне користування послугами фінансових консультантів забезпечить подвійний ефект: з одного боку, фінансовий консалтинг сприятиме ефективному використанню персональних фінансів, формуванню та раціональному використанню заощаджень населення, зростанню їх добробуту; з іншого боку, з'являється можливість створення додаткових грошових потоків за рахунок залучення грошових активів населення, трансформація їх в інвестиційні ресурси для розвитку економіки країни, що також позитивно відобразиться на фінансовому благополуччі громадян.

Ключові слова: інформаційна асиметрія, персональні фінанси, фінансові знання, фінансовий консультант, фінансово-інвестиційний консалтинг.

JEL Classification: D 19, D 83, L 84.

Absztrakt. Hangsúlyozzuk, hogy információs aszimmetria körülményei között a pénzügyi tanácsadói szolgáltatások kényelmes, objektív eszközzé válnak számos pénzügyi feladat megoldásában. Megállapítást nyert, hogy a pénzügyi és befektetési tanácsadás egy innovatív társadalmi technológia, amely gyakorlati ismeretek rendszere a pénzügyek és a befektetések területén, valamint az emberek pénzügyi magatartásával kapcsolatos problémák megoldási módjai meghatározott pénzügyi célok elérése érdekében. Javasoljuk a pénzügyi tanácsadó kiválasztásának sorrendjét, amely nyolc szakaszból

áll: saját pénzügyi célok és szükségletek meghatározása; a pénzügyi tanácsadó típusának kiválasztása; a pénzügyi tanácsadó képesítési szintjének ellenőrzése; pénzügyi tanácsadó tapasztalatának és hírnevének tanulmányozása; a pénzügyi tanácsadó szolgáltatásaiért fizetendő fizetés szerkezetének megismerése; nyílt és bizalmi kapcsolat kialakítása pénzügyi tanácsadóval; pénzügyi tanácsadóval szerződés-kötés és a kitűzött pénzügyi célok eredményességének értékelése. Megjegyzendő, hogy a független pénzügyi tanácsadók hazai intézetének fejlesztése állami támogatást igényel, amely a tanácsadás, mint szakmai tevékenységi forma terminológiájának jogalkotási szintű racionalizálását jelenti; a felsőoktatási intézményekben a személyes pénzügyi tanácsadó képzésére irányuló oktatási programok megvalósításának ösztönzése, valamint a pénzügyi tanácsadói tevékenység kötelező minősítésének bevezetése a tanácsadók képzettségi szintjének javítása és a tanácsadói szolgáltatások magas színvonalának biztosítása érdekében. Megállapítást nyert, hogy a pénzügyi tanácsadói szolgáltatások aktív igénybevétele kettős hatást fejt ki: egyrészt a pénzügyi tanácsadás hozzájárul a személyes pénzügyek hatékony felhasználásához, a lakosság megtakarításainak kialakításához és egyszerű felhasználásához, valamint a pénzügyi tanácsadás növekedéséhez. jólétük; másrészt a lakosság monetáris eszközeinek vonzása, az ország gazdaságának fejlesztését szolgáló befektetési forrásokká alakítása révén további pénzáramlások teremtésére nyílik lehetőség, ami a pénzügyi jólétet is kedvezően befolyásolja. polgárok lévén.

Kulcsszavak: információs aszimmetria, személyes pénzügy, pénzügyi tudás, pénzügyi és befektetési tanácsadás, pénzügyi tanácsadó.

Abstract. It is emphasized that in conditions of information asymmetry, the services of financial consultants become a convenient, objective tool for solving numerous financial tasks. It was determined that financial and investment consulting is an innovative social technology, which is a system of practical knowledge in the field of finance and investments, as well as ways to solve problems of managing people's financial behavior to achieve defined financial goals. The sequence of choosing a financial consultant is proposed, which consists of eight stages: determining one's own financial goals and needs; choosing the type of financial consultant; verification of the financial consultant's qualification level; studying the experience and reputation of a financial consultant; familiarization with the structure of payment for the services of a financial consultant; establishing an open and trusting relationship with a financial consultant; concluding a contract with a financial consultant and evaluating the effectiveness of intended financial goals. It is noted that the development of the domestic institute of independent financial consultants requires state support, which will consist in streamlining the terminology of consulting as a type of professional activity at the legislative level; stimulating the implementation in institutions of higher education of educational programs for the training of personal financial consultants, as well as the introduction of mandatory certification of the activities of financial consultants to improve the level of qualifications of consultants and ensure the high quality of consulting services. It was concluded that the active use of the services of financial consultants will provide a double effect: on the one hand, financial consulting will contribute to the effective use of personal finances, the formation and rational use of the population's savings, and the growth of their well-being; on the other hand, there is an opportunity to create additional cash flows due to the attraction of monetary assets of the population, their transformation into investment resources for the development of the country's economy, which will also have a positive effect on the financial well-being of citizens.

Keywords: information asymmetry, personal finance, financial knowledge, financial consultant, financial and investment consulting.

Постановка проблеми. Термін «інформаційна асиметрія», відомий також як «недосконала або неповна інформація», став активно використовуватись в кінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст. До того часу поширеною була думка, згідно якої доступ до ринкової інформації є вільним, безкоштовним і рівним для всіх

економічних суб'єктів. Цієї точки зору дотримувались представники неокласицизму Л. Вальрас, А. Маршалл, Дж. Хікс [1-3] та інші вчені, які вважали, що на ринках з досконалою конкуренцією покупці та продавці володіють однаковою інформацією про наявні товари. Такі характеристики ринку, як невизначеність та різна інформованість учасників, не брались до уваги. Це відбувалось до тих пір, поки частка інформації у структурі сукупних витрат залишалася незначною, та інформація не мала істотного впливу на економічні процеси, за виключенням окремих галузей та ринків. Посилення проблем щодо кількості та якості інформаційного ресурсу, необхідність врахування витрат на його придбання, зокрема, витрат, пов'язаних із проведення досліджень, аналізом альтернативних варіантів інвестування та можливостей придбання нової технології, вказали на недосконалість існуючого на той час ринкового механізму. У свою чергу, це спричинило, як зазначив Дж. Стігліц, перехід від «конкурентної парадигми» в ринковій економіці на «інформаційної парадигму» [4].

У сучасному постіндустріальному суспільстві інформація є важливим активом у конкуренції. При цьому інформаційна асиметрія є об'єктивним явищем у конкурентному середовищі. Наприклад, у персональних інвесторів можуть бути відсутні або обмежені правдиві дані про реальний стан справ в інвестиційних інститутах з управління активами. На відміну, менеджери інвестиційних компаній володіють повною інформацією та можуть використати її в особистих цілях, зокрема, розпродати власний пакет акцій при виникненні у компанії фінансових труднощів. Ще одним прикладом впливу асиметричності інформації на персональні фінанси є вибір індивідом закладу вищої освіти для отримання у майбутньому гарантованого робочого місця та прийняттого рівня заробітної плати, що потребує оцінювання перспективності обраної для вступу професії та правильного визначення популярності диплома певного навчального закладу у потенційних роботодавців. Процес управління персональними фінансами ускладнює й існування на сьогодні доволі великої кількості різноманітних фінансових послуг, які пропонують фінансові інститути та про які може не знати потенційний клієнт або їх використання вимагає часу, знань, викликає певні труднощі, зокрема, у людей старших вікових груп – при придбанні медичного страхування.

Отже, ефективність ухвалення рішень щодо характеру трудової діяльності, необхідного рівня заощаджень, управління персональними інвестиціями визначається ступенем прозорості, доступності і достатності інформації, якою володіє конкретний індивід, та пов'язано із значним моральним і матеріальним ризиком. Відповідно знизити негативні наслідки ефекту асиметричності інформації є можливим на основі забезпечення задовільного обсягу відомостей, необхідних індивідам в процесі прийняття рішень у сфері персональних фінансів. У цьому зв'язку вагому роль у наданні персональним інвесторам об'єктивних даних про реальний стан справ у фінансових інститутах, допомога у правильній інтерпретації персональних потреб у постпенсійному віці та в управлінні індивідуальними інвестиційними портфелями відіграють фінансові та інвестиційні радники або консультанти. Послуги фінансових консультантів

стають зручним, об'єктивним інструментом для вирішення численних фінансових завдань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розуміння доцільності використання технологій фінансово-інвестиційного консалтингу для подолання диспропорцій у розповсюдженні інформації в управлінні персональними фінансами найбільш стрімко формувалось з розвитком теорії асиметричності інформації. Так, якщо до 30-х років XIX ст. відбувалось зародження консалтингу та ініціація перших консалтингових фірм, то 60-ті роки характеризуються професіоналізацією консалтингової діяльності. Зокрема, одним із перших закономірність, пов'язану із властивістю невизначеності, виявив К. Ерроу у 1963 р. [5]. Вчений зауважив, що існування невизначеності обумовлює перетворення інформації або знань на товар, який, як і будь-який товар, має свою цінність. Для подолання інформаційної нерівності щодо якості продукту чи послуги К. Ерроу запропонував здійснювати ліцензування професійної діяльності та використовувати освітні стандарти для сертифікації фахівців. Зазначені пропозиції втілено у консалтинговій діяльності західних країн, що стало підтвердженням легітимності консалтингу як професії та послугувало одним із способів захисту клієнтів від неякісних послуг. До прикладу, у Великобританії Інститутом консультантів з питань управління запроваджено різні ступені членства (асоційований, повний, почесний), що дозволяє вносити консультантів, які отримали ступень повних та почесних членів, до професійного реєстру. Американським інститутом консультантів надається посвідчення консультанта при наявності у претендента відповідної освіти, певного досвіду та позитивних рекомендацій від клієнтів.

Необхідність застосування технологій консалтингу для усунення інформаційної асиметрії прослідковується у дослідженнях Дж. Акерлофа [6]. У 1970 р. він математично довів, що інформаційна асиметрія виникає при взаємодії між двома суб'єктами і являє собою ситуацію, за якої продавець і покупець мають різну інформацію про об'єкт угоди. Розглядаючи характеристики інформації як економічного ресурсу, Дж. Акерлоф виділив набір факторів, що призводять до виникнення інформаційної невизначеності: необхідність додаткових витрат для отримання більш достовірної інформації; недостатність коштів для збору та накопичення інформації, висока ймовірність вибору нерелевантної інформації; неоднакові можливості у суб'єктів для збору, відбору, аналізу та накопичення всієї інформації, з якою вони стикаються у своїй діяльності. Якраз уникнути негативного впливу цих факторів дозволяє спеціалізований консалтинг. Тому у 70-ті роки консультанти зосереджувались на наданні такої інформації або таких видах консалтингових послуг, стосовно яких мали знання та більш низькі витрати на їх отримання, серед них – пенсійне інвестування, стратегічний операційний менеджмент, біржова торгівля.

Значимість фінансового консультанта як посередника у підвищенні ефективності діяльності будь-якого економічного агента довів П. Хейне. У своїй книзі «Економічний спосіб мислення» американський економіст зазначив, що фахівцями у створенні цінної інформації є посередники, брокери та професійні

торговці. Вони можуть забезпечувати як продавця, так і покупця, найкращими варіантами вирішення проблеми, надаючи додаткову інформацію. Посередник виробляє інформацію «так само як брокер з торгівлі нерухомістю допомагає потенційним продавцям і покупцям знайти один одного, звичайний роздрібний торговець надає покупцям інформацію про запропоновані виробниками товари, зводить між собою виробників і тих, хто потребує їхньої продукції». П. Хейне зауважив, що посередники, виконуючи свою основу функцію щодо більш дешевого виробництва цінної інформації відносно інших учасників ринку, тим самим сприяють ефективності і збільшенню багатства: «...найкраща інформація означає більшу ефективність, оскільки вона становить ширший діапазон можливостей і тим самим розширює перспективи використання порівняльних переваг...» [7].

В нашій країні також представлена ціла когорта вітчизняних вчених, які займаються пошуком шляхів вирішення проблеми підвищення добробуту населення на основі його більшої поінформованості. Зокрема, одним з таких шляхів вбачають використання переваг фінансового та інвестиційного консалтингу. Наприклад, аналізу зарубіжного досвіду незалежного фінансового консультування фізичних осіб та перспективам його розвитку в Україні присвячено публікацію Т. Кизими. Безсумнівним є твердження професорки, що «сумлінні фахівці з бізнес-планування, побудови інвестиційної чи кредитної стратегії для постійного клієнта, розробки плану використання фінансових продуктів (депозитів, вкладів, паїв, іпотеки, лізингу тощо) завжди користувалися особливою повагою серед населення» [8, с. 51].

Теоретико-організаційні аспекти фінансового консультування населення висвітлено С. Жукевич та Н. Карпишин [9]. Економісти доречно вказують на низький рівень популярності послуг особистих фінансових консультантів серед українців, що обумовлено причинами матеріального та ментального характеру. Вони слушно наголошують на необхідності забезпечення якості консалтингових послуг шляхом ліцензування і сертифікації консультаційної діяльності як пріоритетних напрямків розвитку держави та бізнесу.

Автором даної статті також опубліковано наукові праці, в яких обґрунтовується корисність консультування у підвищенні добробуту громадян нашої країни: з одного боку, доведено вагомість розвитку консалтингових відносин для постійного оновлення фінансової екосистеми, що, поміж іншого, проявлятиметься у запровадженні нових фінансових інструментів та кредитних продуктів [10], а з іншого – значимість консалтингу у фінансово-інвестиційному забезпеченні зростання регіональних економік в умовах інноватизації та інформатизації, що, передусім, уможливить реалізацію соціально-економічних програм розвитку територій [11].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас питання щодо підвищення ефективності інвестиційної участі населення в економіці України залишається на порядку денному. Інвестиційна активність громадян безпосередньо залежить від їх готовності та здібностей сприймати фінансові технології, з вигодою для себе використовувати нові фінансові

продукти. Як показали опитування, українці порівняно із населенням країн ОЕСР ще відстають у рівні обізнаності про фінансові продукти: станом на 2021 р. 43% опитаних взагалі не користувалась фінансовими продуктами, а 32 % – тільки одним фінансовим продуктом [12]. Відтак в українському суспільстві потребують подальшої популяризації фінансово-інвестиційний консалтинг як інструмент зменшення або подолання інформаційної асиметрії і на цій основі підвищенні фінансової грамотності населення, зростання інвестиційного потенціалу домогосподарств, зміцнення економіки регіонів та країни у цілому.

Формулювання цілей статті. Метою статті є висвітлити сутність та переваги фінансово-інвестиційного консалтингу як інноваційної соціальної технології, запропонувати технологічну процедуру вибору фінансового консультанта.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останніми десятиліттями в Україні практика використання консалтингу для вирішення особистих фінансових проблем набуває все більшого поширення, проте вона ще не стала усталеною звичкою для громадян. Так, результати загальнонаціональних опитувань в рамках проекту USAID «Трансформація фінансового сектору» показали, що протягом 2010-2021 рр. спостерігається загальна тенденція до зростання кількості громадян, які зверталися за рекомендаціями до незалежних фінансових консультантів при виборі фінансової установи для придбання фінансової послуги, – в 1,6 рази (рис. 1).

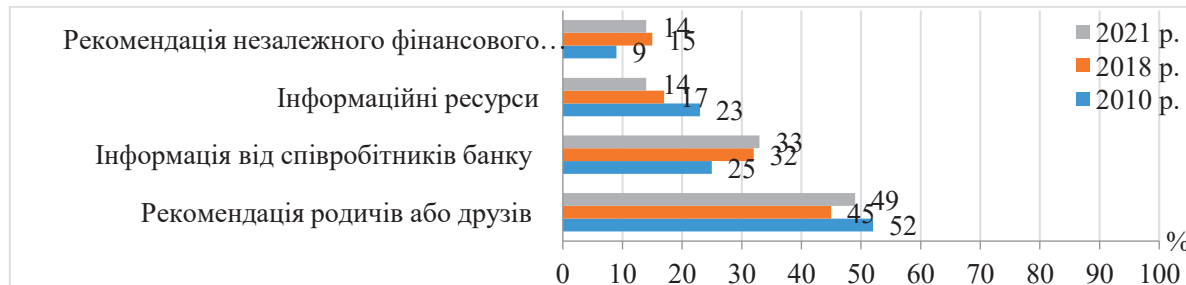

Рис. 1. Джерела інформації, до яких звертали громадяни України при виборі фінансової установи для придбання фінансової послуги у 2010-2021 рр.*

*Побудовано за даними [12, с. 32; 13, с. 12].

Формування фінансової звички удаватись до послуг фінансового консультанта та чималі зусилля Національного банку України щодо підвищення фінансової грамотності, які полягали у проведенні регулярних просвітницьких заходів, сприяли зростанню чисельності поінформованого населення країни щодо використання різноманітних фінансових продуктів. Наприклад, станом на 2021 р. українці виявились найбільш обізнаними стосовно умов користування кредитною банківською картою (79%), певних видів кредиту (іпотека – 75%, на автомобіль – 73%), умов забезпечення кредиту (під заставу – 77% та без застави майна – 69%), страхування (69%), а також стану поточного / платіжного та ощадного рахунків,

72%, відповідно [12, с. 41]. Зазначена пріоритетність у використанні фінансових продуктів обумовлена, передусім, необхідністю забезпечення сучасних умов життєдіяльності людини.

Позитивно на рівень застосування новітніх фінансових продуктів справив й розвиток фінансового ринку та норм законодавчо-правового регулювання його функціонування, особливо у 2019-2021 рр. Зокрема, завдяки удосконаленню законодавства щодо захисту прав споживачів фінансових послуг (посилення захисту прав позичальників та захисту від дій колекторських компаній; уможливлення банкрутства фізичної особи; вдосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб; вдосконалення регуляторного поля для небанківських фінансових установ), з одного боку, та внаслідок дії обмежень, запроваджених через пандемію COVID-19, – з іншого, відбулось зростання обізнаності населення стосовно використання криптоактивів (на 15%); мікрофінансового кредитування (на 10%), мобільного банкінгу (на 7%) [12, с. 41-42] та активізувало попит на відповідне їх консалтингове забезпечення.

Крім того, у 2021 р. порівняно із 2010 р. кількість громадян, які стали більш компетентними в інвестиційних питаннях щодо видів цінних паперів, зросла у середньому з 40% до 43,5% (до 46% – по акціях та до 41% – по облігаціях) [12, с. 41-42; 13, с. 20]. Проте, якщо порівнювати ці показники із даними за 2018 р., то динаміка рівня обізнаності є негативною, він зменшився на 1% по акціях та на 2% по облігаціях [12, с. 42]. Це свідчить про доцільність продовження проведення роз'яснювальної та консультативної роботи серед різних верств населення, усіх вікових груп та незалежно від місцевості проживання щодо переваг інвестиційних операцій з цінними паперами, як одного з можливих напрямків підвищення добробуту.

Свідченням необхідності використання незалежних джерел інформації при виборі фінансового продукту, є й високий рівень довіри до порад родичів або друзів, на що вказала майже половина українських респондентів (рис. 1). В цьому зв'язку також необхідно враховувати наявність такої людської якості, як фінансова сміливість. Зокрема, переважаюча більшість опитаних представників покоління Z (молодь у віці 18-25) Угорщини готова консультувати з фінансових питань родину, партнерів, друзів, не дивлячись на наявність лише середнього (достатнього) рівня фінансових знань [14], що в умовах впровадження нових фінансових технологій може бути недостатнім при управлінні персональними фінансами. Відтак можливим способом уникнути хибних фінансових рішень є звернення до професіонала – фінансового консультанта, який володіє спеціалізованими знаннями, навичками та досвідом у цій сфері.

У сучасній довідниках, енциклопедіях та статтях періодичних видань поняття «фінансовий консалтинг» трактується по-різному. При цьому спільним є акцент на численні переваги цього виду інформаційних послуг та всебічні можливості професії фінансового консультанта у підвищенні фінансового добробуту населення. Так, згідно Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» консалтингова діяльність відноситься до посередницьких послуг на ринках фінансових послуг. Вона

визначається як діяльність юридичних осіб чи фізичних осіб-підприємців, якщо інше не передбачено законом, що включає консультування, експертно-інформаційні послуги, роботу з підготовки, укладення та виконання (супроводження) договорів про надання фінансових послуг, інші послуги, визначені законами з питань регулювання окремих ринків фінансових послуг [15].

Слід зазначити, що поняття «фінансова консультація» застосовується до багатьох організаційно-управлінських аспектів фінансової діяльності, що свідчить про його комплексність та взаємопов'язаність з іншими її складовими. Наприклад, до фінансових консультацій відносять фінансове планування, фінансову службу, фінансовий менеджмент, постачання фінансових послуг, фінансове постачання або консультування — усі вони означають приблизно той самий процес поглиблених і всебічних консультацій щодо фінансових справ клієнта.

Близьким за змістом до фінансового консультування, однак не тотожним видом діяльності у сфері фінансів, є фінансовий аналіз [16]. Відмінності полягають у характері інвестиційної інформації, яка надається чи опрацьовується, та особливостях відносин з клієнтами. Так, фінансові аналітики є представниками певних організацій, зокрема, банків, страхових компаній, пайових інвестиційних фондів тощо. Вони вирішують питання великого та середнього масштабу, аналізуючи котирування цінних паперів, ціни на нерухомість, стан та тенденції розвитку галузі, бізнесу або окремих його фінансових складових, займаючись прогнозуванням майбутніх грошових потоків конкретних компаній та їх конкурентного положення на ринку.

На противагу, незалежні фінансові радники самостійно знаходять клієнтів та проводять з ними персональні консультації з метою з'ясувати цілі та завдання клієнтів, їх матеріальні можливості з подальшим визначенням ризик-профілю клієнта та можливостей досягнення поставлених завдань. Фізичним особам фінансові радники допомагають розібратися в питаннях, скласти фінансовий план або сімейний бюджет, сприяють в управлінні капіталом. Фінансові радники в процесі консультування можуть користуватись результатами досліджень фінансових аналітиків або самі надавати консультаційні послуги у формі аналітики – на основі обробленого масиву даних формувати гіпотези та підбирати варіанти оптимальних рішень.

У довіднику професій зазначено, що фінансовий консультант – це фахівець, який займається або винятково пошуком вигідних варіантів інвестицій та роботою з цінними паперами, або може надавати багатопрофільну комплексну допомогу у різних напрямках фінансової сфери. Підкреслено також, що фінансовий консультант є аналітичною професією, яка вимагає всебічних навичок у захисті активів клієнта та забезпеченні його фінансової стабільності. Зокрема, в обов'язки фінансового консультанта входить: інформування клієнта про особливості запропонованих послуг, майбутніх фінансових операцій; консультування з питань збереження та збільшення бюджету; складання та підбір інвестиційних програм; вибір найбільш сприятливих фінансових стратегій; аналіз ефективності використовуваних управлінських методів; оцінювання ризиків та розробка схем

їх мінімізація; розробку економічних програм та аналіз отриманих результатів тощо [16].

Вітчизняні дослідники намагаються розмежувати коло зобов'язань фінансових консультантів та інвестиційних радників, наголошуючи при цьому, що діяльність фінансового консультанта зосереджена на аналізі фінансового становища клієнта та створенні стратегії для отримання пасивного доходу, впровадженням якої у майбутньому й займатимуться інвестиційні радники, які надаватимуть всебічні інвестиційні рекомендації [17].

Зарубіжні фінансові консультанти теж дотримуються точки зору, що фінансове консультування, консультації з управління активами та інвестицій відрізняються ступенем свободи дій та колом завдань, які підлягають розв'язанню [18]. Зокрема, професіонали акцентують увагу на тому, що управління активами передбачає наявність повноважень в ухваленні рішень відносно активів клієнта, на противагу фінансові консультанти не можуть діяти незалежно від імені клієнта. Щодо інвестиційних порад, то вони стосуються лише сфери інвестицій, а фінансові консультації мають достатньо комплексний характер та охоплюють аналіз загальної фінансової ситуації клієнта з подальшим її покращенням, тобто включають формування рішень не тільки стосовно капіталовкладень, а й фінансування, боргів, страхування та фінансових ризиків.

Водночас практика показує, що фінансові консультації у вигляді доручення щодо надання вичерпної консультації про фінансове становище клієнта у чистому вигляді надаються рідко. Зазвичай існують проміжні форми фінансового консультування, які виникають внаслідок прагнення консультанта задовольнити потреби клієнта та фактично включають, окрім фінансового консультування, й консультаційну діяльність з управління активами та інвестицій [18]. Отже, фінансові та інвестиційні консультації є взаємопов'язаними та взаємодоповнюючими видами діяльності у сфері управління персональними фінансами.

Організаційно консультаційна діяльність є доволі складною та колективною діяльністю, оскільки передбачає взаємодію двох сторін: з одного боку, консультанта – постачальника консалтингових послуг, а з іншого – бенефіціара, тобто отримувача консалтингових послуг. При цьому ефективність такої співпраці забезпечується виконанням основного завдання консультанта, яке полягає не тільки у завоюванні довіри бенефіціара, а й у визначенні проблеми та обґрунтуванні напрямків її вирішення [19]. При цьому часові рамки співпраці незалежного фінансового консультанта з клієнтом можуть бути різними: як на тимчасовій (2–3 зустрічі-консультації) основі, так і на довгостроковій основі.

Фінансові консультації можуть надаватись консалтинговими компаніями (фірмами); фінансовими, науково-дослідницькими та освітніми організаціями, а також індивідуальними самостійними консультантами. Зокрема, фахівці, які надають послуги фінансового консалтингу населенню можуть представляти певні фінансові установи (банки, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії тощо), або незалежні фахівці у конкретній галузі фінансового планування (страхування, інвестиційне

планування, пенсійне управління тощо), або багатопрофільні незалежні фахівці з фінансового планування, які працюють з клієнтами за повним циклом управління приватними фінансами з метою визначення напрямів раціоналізації їх фінансової поведінки за певних умов.

Так, у закладах вищої освіти (ЗВО) надання фінансових консультацій здійснюється окремими підрозділами – центрами (лабораторіями) консалтингу, де консалтинговою підтримкою на комерційній основі забезпечуються усі, хто зацікавлений у зростанні своїх професійних компетенцій і навичок, зокрема, як фахівці певних сфер фінансової діяльності, так і цілі колективи та компанії. Основними формами навчання є семінари-практикуми, тренінги, майстер-класи, вебінари за напрямками: особливості фінансів для керівників і нефінансових менеджерів; управлінський облік; управління проектами; відкриття бізнесу та ін.

Дії фінансового консультанта-фахівця банку спрямовані на підвищення ліквідності активів, оцінку ризиків, аналіз потреби в банківських продуктах, супровід клієнта й ін. Перевагою надання консультаційних банківських послуг є й те, що надаватись такі послуги можуть усно або письмово, в деяких випадках не вимагається навіть додаткової оплати за них, оскільки витрати, пов'язані із консалтингом, включатимуться в оплату основного виду послуги банку – так зване «перехресне фінансування». На відміну від незалежної консультації, консультація співробітника банку називається залежною консультацією, оскільки пов'язана із зобов'язанням щодо розкриття інформації клієнту, наприклад, як формуються витрати на продукт продажу, яка модель заощаджень для приватного забезпечення старості.

На ринку цінних паперів працюють фінансові консультанти, які мають ліцензії на здійснення брокерської та дилерської діяльності, що полягає у розпорядженні грошовими коштами клієнтів. Ліцензуванню підлягає й такий вид послуг фінансового консалтингу, як аудиторські послуги та послуги, пов'язані з оцінкою майна, що здійснюється Аудиторською палатою України. До того ж, експерти з нерухомості мають регіональний компонент спеціалізації, зокрема, консультанти працюють у великих містах і добре знайомі з місцевим фінансовим та інвестиційним світом. Така експертиза є незамінною, оскільки постачання фінансових продуктів/послуг адаптовано до запитів клієнтів і таким чином стає частиною їх фінансового планування.

Фінансове консультування, здійснюване недержавними пенсійними фондами також має вагомий роль у задоволенні потреб населення соціального характеру. Можливість вибору контрагента Недержавного пенсійного фонду (НПФ), як і в системі медичного страхування, стає тим чинником, який визначає ринкову конкурентоспроможність послуг пенсійного страхування. Проте, трохи більше половини населення (52%) знають про можливості недержавного пенсійного забезпечення [12, с. 41]. Водночас фінансовий консультант-експерт з пенсійних питань надає рекомендації фізичним особам стосовно перспектив збільшення розміру їх пенсії. При цьому рішення про переведення накопичувальної частини до НПФ та доцільність участі у системі державної підтримки формування пенсійних накопичень фізична особа приймає самостійно.

Таким чином, фінансовий консалтинг виконує одразу кілька функцій: підвищує рівень «пенсійної» грамотності населення; допомагає застрахованій особі визначитися з вибором організації, яка формує накопичувальну частину її пенсії; роз'яснює механізм участі у державному співфінансуванні. Завдання фінансового консалтингу полягає у консультації та допомозі населенню в укладанні договорів обов'язкового пенсійного страхування та недержавного пенсійного забезпечення. Важливим для населення є консультування з оподаткування. Потреба у компетентних порадах обумовлена динамічністю, складністю вітчизняного податкового законодавства та необхідністю виконувати громадянські обов'язки щодо сплати встановлених податків та зборів. При цьому основною функцією податкового консалтингу є допомога населенню в оптимізації податкових платежів з метою зниження податкового навантаження. До таких послуг належать консультування та розробка рекомендацій; допомога у виборі системи податкового обліку; врегулювання податкових спорів; підготовка податкових документів; представлення інтересів та ведення справ платника податків. Податкове консультування проводиться добровільно, на основі договору між податковим консультантом та конкретною фізичною особою. Розповсюдженою на сьогоднішній день практикою є надання онлайн-консультацій на базі сервісних платформ, які передбачають реалізацію широкого спектру фінансових консалтингових послуг. Зокрема, на фінансовому порталі Fibi акцентується увагу на тому, що фінансовий консультант бере безпосередню участь у фінансовому житті свого клієнта, допомагаючи йому керувати грошима з метою примноження наявного капіталу [20], що, у свою чергу, підкреслює можливість консалтингового супроводу економічних агентів протягом їх економічного життя. Сучасною формою фінансових інтернет-консультацій є також послуги автоматизованого «робо-консультанта», який запрограмований на максимально можливе уникнення конфлікту інтересів у схемі «принципал-агент» та забезпечення якомога більшої незалежності консультацій.

Отже, обговорення та планування будь-яких власних фінансових потреб – чи то інформація про пенсійні схеми, страхування на випадок інвалідності, фінансування будівництва або інвестиції в нерухомість – вже є предметом фінансової консультації на основі точної та вичерпної інформації, обсяг і глибину якої зможуть забезпечити лише кваліфіковані спеціалісти.

Вибір професійного та надійного консультанта є непростим завданням, вирішення якого потребує певних знань, зусиль, часу, навичок. Важливими аспектом при виборі є й довіра до консультанта, адже йдеться про персональне або сімейне фінансове благополуччя сьогодні й у майбутньому. Тому, перш, ніж доручити будь-якому фінансовому консультанту захищати свої фінансові інтереси, рекомендується виконати декілька послідовних дій (рис. 2).

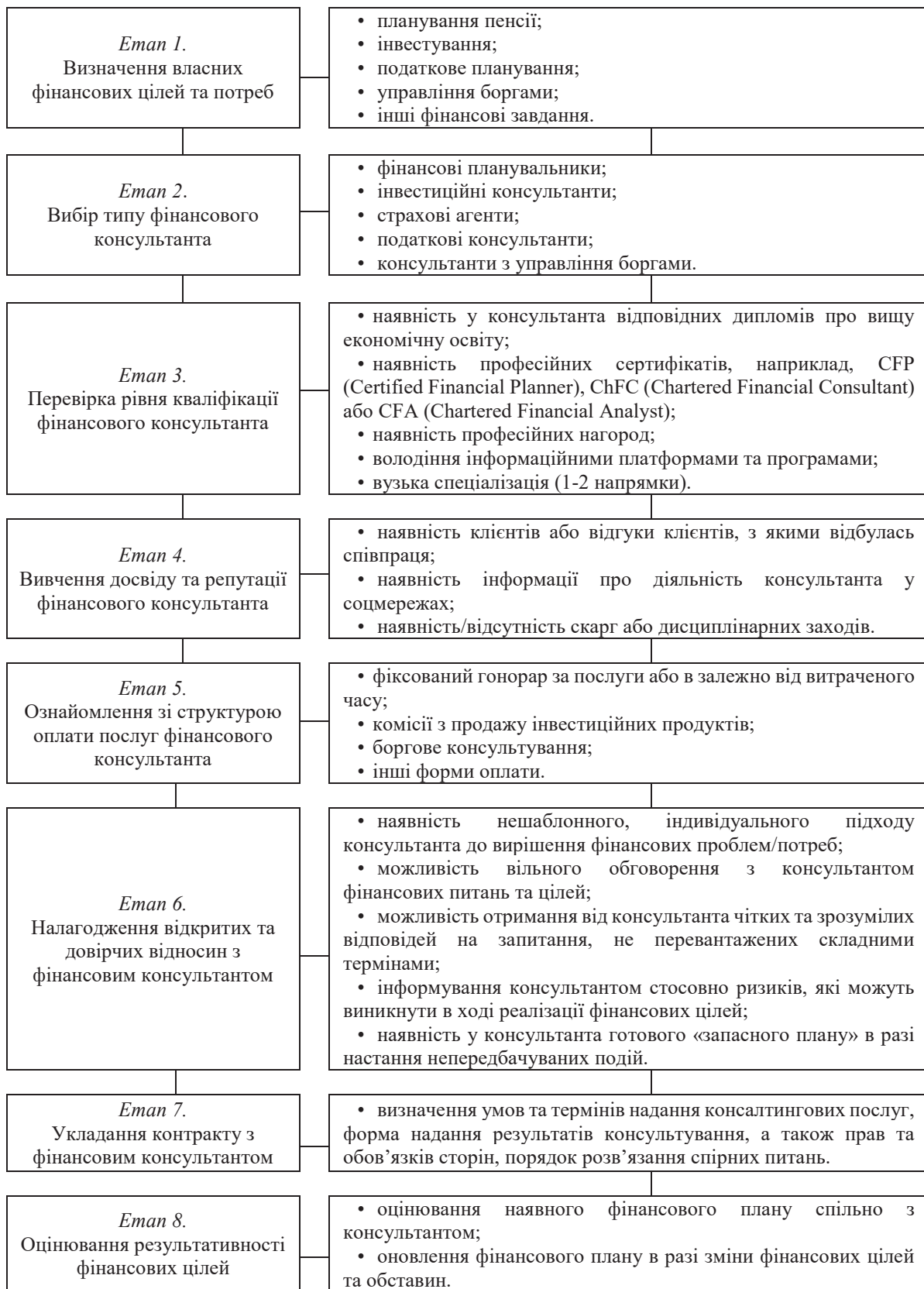

Рис. 2. Технологічна послідовність вибору фінансового консультанта*

*Складено автором на основі [9; 16-18; 20].

Відтак, чим конкретнішим є питання щодо фінансового майбутнього, тим більша ймовірність того, що спеціалізовані професійні консультації будуть кращими за загальні поради. У свою чергу, розвиток вітчизняного інституту незалежних фінансових консультантів потребує державної підтримки, одним з перших кроків якої є впорядкування на законодавчому рівні термінології консалтингу, як виду професійної діяльності. Іще одним кроком може стати стимулювання впровадження в закладах вищої освіти освітніх програм підготовки персональних фінансових консультантів. В цьому зв'язку зазначимо, що у теперішній час у багатьох університетах країни, зокрема, у Києві, Львові, Одесі, Харкові, вже пропонуються магістерські програми підготовки фінансових консультантів бізнесу.

Не менш важливим у підвищенні рівня кваліфікації консультантів та відповідному забезпеченні високої якості послуг консалтингу є й введення обов'язкової сертифікації діяльності фінансових консультантів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, фінансово-інвестиційний консалтинг є інноваційною соціальною технологією, яка являє собою систему практичних знань у галузі фінансів та інвестицій, а також способів вирішення завдань з управління фінансовою поведінкою людей для досягненнями окреслених ними фінансових цілей. Активне користування послугами фінансових консультантів у довгостроковій перспективі матиме подвійний ефект, який полягатиме у підвищенні рівня доходів громадян. Зокрема, з одного боку, фінансовий консалтинг сприятиме ефективному використанню персональних фінансів, формуванню та раціональному використанню заощаджень населення і на цій основі зростанню їх добробуту. З іншого боку, з'являється можливість створення додаткових грошових потоків за рахунок реального залучення грошових активів населення, трансформація їх в інвестиційні ресурси для розвитку економіки країни, що у підсумку також позитивно відобразиться на фінансовому благополуччі громадян.

Перспективами подальших досліджень є розробка організаційно-економічного та правового механізму розвитку вітчизняного інституту незалежних фінансових консультантів, формування шляхів щодо удосконалення управління персональними фінансами в умовах екзистенціального ризику.

Список використаних джерел

1. Walras L. Elements of Theoretical Economics or The Theory of Social Wealth / D. A. Walker & J. van Daal (Trans. and ed.). 2the ed. Cambridge: Cambridge University Press, 1896. 510 p. URL: <http://digamo.free.fr/walras96.pdf>.
2. Marshall A. Principles of Economics. 8the ed. London: Palgrave macmillan. 1890. 706 p. URL: <http://digamo.free.fr/marshall90.pdf>.
3. Hicks J. R. Value and Capital: an inquiry into some fundamental principles of economic theory. 2the ed. Oxford: Clarendon Press, 1939. 340 p. URL: <http://digamo.free.fr/hicks39.pdf>.
4. Stiglitz J. Information and the change in the paradigm in economics. *The American Economic Review*. 2002. Vol. 92, No. 3, June. P. 466-468. URL: https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/17485/mod_resource/content/1/CHY%20-%20Stiglitz%20-%20Aula%205.pdf.

5. Arrow K. Uncertainty and the welfare economics of medical care. *The American Economic Review*. 1963. Vol. 53. Issue 5. P. 941–973. URL: https://web.stanford.edu/~jay/health_class/Readings/Lecture01/arrow.pdf.
6. Akerlof G. A. The Market for 'Lemons': Quality Uncertainty and the Market Mechanism. *Quarterly Journal of Economics (The MIT Press)*. 1970. No. 84 (3). P. 488–500. URL: <https://www.sfu.ca/~wainwrig/Econ400/akerlof.pdf>.
7. Heyne P. T. The Economic Way of Thinking / P. J. Boettke & D. L. Prychitko (Ed.). USA: Science Research Associates. 1973. P. 289. 13th ed. URL: https://www.academia.edu/75622963/The_Economic_Way_of_Thinking.
8. Кізіма Т. О. Незалежне фінансове консультування фізичних осіб: зарубіжний досвід та перспективи розвитку в Україні. *Методологічні проблеми фінансової теорії і практики в умовах проведення системних реформ: матеріали загальноунівер. наук. конф. проф. викл. складу* (Тернопіль, 10 квіт. 2013 р.). Тернопіль: Вектор, 2013. С. 49-52.
9. Жукевич С. М., Карпишин Н. І. Фінансове консультування населення: теоретико-організаційні аспекти діяльності. *Економічний аналіз*. 2017. Т. 27, № 2. С. 91-97.
10. Тяжкороб І.В. Розвиток консалтингових відносин у фінансовій екосистемі. *Фінансовий простір*. 2023. №1 (49). С. 81-96. URL: <http://fp.lnu.edu.ua/index.php/fp/article/view/891/1123>
11. Тяжкороб І. В., Пшик Б. І., Циганчук Р. О., Халабова О. О., Сокирка Д. С. Консалтинг у фінансово-інвестиційному забезпеченні розвитку регіональної економіки. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2021. № 6 (41). С. 147-160.
12. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021: звіт за результатами дослідження. Київ. 2021. 83 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.pdf?v=4 (дата звернення: 15.04.2024).
13. Бонд Р., Куценко О., Лозицька Н. Фінансова грамотність та обізнаність в Україні: факти та висновки. Київ. 2010. 36 с. URL: https://www.uaib.com.ua/files/articles/1369/84/finlit_survey_6dес2010_ua.pdf (дата звернення: 15.04.2024).
14. Budai E., Denich E. The financial bravery of generation Z. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2023. № 3. PP. 227-241.
15. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III (зі змінами і доповненнями). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2664-14> (дата звернення: 15.04.2024).
16. Фінансовий консультант. URL: <https://profitworks.com.ua/professii/finansy-i-bukhgalteriya/finansovuj-konsultant> (дата звернення: 15.04.2024).
17. Зубковський Є. Як обрати фінансового консультанта. URL: <https://e-zubkovskiy.com/blog/yak-obrati-finansovogo-konsultanta> (дата звернення: 15.04.2024).
18. Deutsche Vermögensberatung DVAG. URL: <https://www.dvag.de/dvag/index.html> (дата звернення: 15.04.2024).
19. Greenwald B. C. Adverse selection in the labour market. *The Review of Economic Studies*. 1986. Vol. 53. No. 3. P. 325–347.
20. Петрова К. Хто такий фінансовий радник і в яких випадках його варто наймати? URL: <https://fibi.tech/news/poradi/hto-takij-finansovij-radnik-i-v-yakih-vipadkah-jogo-var-to-najmati> (дата звернення: 15.04.2024).

References

1. Walras, L. (1896). Elements of Theoretical Economics or The Theory of Social Wealth. D. A. Walker & J. van Daal (Trans. and ed.). Cambridge: Cambridge University Press. URL: <http://digamo.free.fr/walras96.pdf>.
2. Marshall, A. (1890). Principles of Economics. London: Palgrave macmillan. URL: <http://digamo.free.fr/marshall90.pdf>.
3. Hicks, J. R. (1939). Value and Capital: an inquiry into some fundamental principles of economic theory. Oxford: Clarendon Press. URL: <http://digamo.free.fr/hicks39.pdf>.

4. Stiglitz, J. (2002). Information and the change in the paradigm in economics. *The American Economic Review*. Vol. 92, 3, 466-468.
URL: https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/17485/mod_resource/content/1/CHY%20-%20Stiglitz%20-%20Aula%205.pdf.
5. Arrow, K. (1963). Uncertainty and the welfare economics of medical care. *The American Economic Review*. Vol. 53, 5, 941–973. URL: https://web.stanford.edu/~jay/health_class/Readings/Lecture01/arrow.pdf.
6. Akerlof, G. A. (1970). The Market for 'Lemons': Quality Uncertainty and the Market Mechanism. *Quarterly Journal of Economics (The MIT Press)*, 84 (3), 488–500. URL: <https://www.sfu.ca/~wainwrig/Econ400/akerlof.pdf>.
7. Heyne, P. T. (1973). *The Economic Way of Thinking*. P. J. Boettke & D. L. Prychitko (Ed.). USA: Science Research Associates. URL: https://www.academia.edu/75622963/The_Economic_Way_of_Thinking.
8. Kizyma, T. O. (2013). Nezalezhne finansove konsultuvannia fizychnykh osib: zarubizhnyi dosvid ta perspektyvy rozvytku v Ukrainin. *Metodolohichni problemy finansovoi teorii i praktyky v umovakh provedennia systemnykh reform: proceedings of the Scientific and Practical Conference*. Ternopil: Vektor, 49-52 [in Ukrainian].
9. Zhukevych, S. M., & Karpysyn, N. I. (2017). Finansove konsultuvannia naseleattia: teoretyko-orhanizatsiini aspekty diialnosti. *Ekonomichnyi analiz – Economic analysis*. Vol. 27, 2, 91-97 [in Ukrainian].
10. Tiazhkorob, I. V. (2023). Rozvytok konsaltnykh vidnosyn u finansovii ekosystemi. *Finansovyi prostir – Financial space*, 1 (49), 81-96. URL: <http://fp.lnu.edu.ua/index.php/fp/article/view/891/1123> [in Ukrainian].
11. Tiazhkorob, I. V., Pshyk, B. I., Tsyhanchuk, R. O., Khalabova, O. O., & Sokyryka, D. S. (2021). Konsaltnykh u finansovo-investytsiinomu zabezpechenni rozvytku rehionalnoi ekonomiky. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky – Financial and credit activity: problems of theory and practice*, 6 (41), 147-160 [in Ukrainian].
12. Finansova hramotnist, finansova inkluziia ta finansovyi dobrobut v Ukraini u 2021: zvit za rezultaty doslidzhennia. (2021). Kyiv. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.pdf?v=4 [in Ukrainian].
13. Bond R., Kutsenko O., & Lozytska N. (2010). Finansova hramotnist ta obiznanist v Ukraini: fakty ta vysnovky. Kyiv. URL: https://www.uaib.com.ua/files/articles/1369/84/finlit_survey_6dec2010_ua.pdf [in Ukrainian].
14. Budai, E., Denich, E. (2023). The financial bravery of generation Z. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*, 3, 227-241 [in Ukrainian].
15. Pro finansovi posluhy ta derzhavne rehuliuвання ryнкiv finansovykh posluh: Zakon Ukrainy vid 12.07.2001 r. № 2664-III (zi zminyamy i dopovnenniamy) (2001). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2664-14> [in Ukrainian].
16. Finansovyi konsultant [Financial consultant]. URL: <https://profitworks.com.ua/professii/finansy-i-bukhgalteriya/finansovij-konsultant> [in Ukrainian].
17. Zubkovskiy, Ye. Yak obraty finansovoho konsultanta. URL: <https://e-zubkovskiy.com/blog/yak-obrati-finansovogo-konsultanta> [in Ukrainian].
18. Deutsche Vermögensberatung DVAG. URL: <https://www.dvag.de/dvag/index.html>
19. Greenwald, B. C. (1986). Adverse selection in the labour market. *The Review of Economic Studies*. Vol. 53, 3, 325–347.
20. Petrova, K. Khto takyi finansovyi radnyk i v yakykh vypadkakh yoho varto naimaty? URL: <https://fibi.tech/news/poradi/hto-takij-finansovij-radnyk-i-v-yakih-vipadkah-jogo-varto-najmati> [in Ukrainian].